

PROMOTIO DOCTORIS HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS
CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

REVERENDISSIMUS DOCTOR
HIERONYMUS FOKCIŃSKI SI

CRACOVIAE, 11 IUNII, ANNO DOMINI 2013

PROMOTIO DOCTORIS HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS
CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

REVERENDISSIMUS DOCTOR
HIERONYMUS FOKCIŃSKI SI

QUOD FELIX FAUSTUM FORTUNATUMQUE SIT
NOMINE ET AUSPICIS

FRANCISCI PAPAE

SUMMI PONTIFICIS FELICITER REGNANTIS

NOS

STANISLAUS CARDINALIS DZIWIŚZ

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS IOANNIS PAULI PP II MAGNUS CANCELLARIUS

ET

R.D. WLADISLAUS ZUZIAK

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS IOANNIS PAULI PP II RECTOR MAGNIFICUS

ET

R.D. IOANNES SZCZEPANIAK

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS IOANNIS PAULI PP II
FACULTATIS HISTORIAE ET HEREDITATIS CULTURALIS DECANUS

ET

R.D. IOSEPHUS WOLCZANSKI

THEOLOGIAE DOCTOR ET HISTORIAE PROFESSOR PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

EX DECRETO

AMPLISSIMI EIUSDEM UNIVERSITATIS SENATUS
A DECANORUM PROFESSORUMQUE ORDINIBUS
CUNCTARUM QUINQUE FACULTATUM UNANIMITER PROBATO

IN

EXCELLENTISSIMUM AC REVERENDISSIMUM DOMINUM

HIERONYMUM FOKCINSKI SI

DOCTOREM THEOLOGIAE

QUI

ANNIS 1971- 2013 MUNUS DIRECTORIS POLONICI CENTRI STUDIIS HUMANIORUM SCIENTIARUM COLLENDIS
IN PONTIFICIO INSTITUTO STUDIORUM ECCLESIASTICORUM ROMAE CONDITI
MAXIMO CUM SCIENTIAE COMMODO COMPLEVIT

QUI ASSIDUO LABORE SUO AD LIBROS EDENDOS SPECTANTE, QUORUM NONNULLOS
UT „STUDIA ECCLESIASTICA“, „VITA ET FIDES“, „INFORMATIONES PONTIFICII INSTITUTI STUDIORUM ECCLESIASTICORUM“
IPSE STRENUO MODERAVIT, HUMANIORUM AC ECCLESIASTICARUM SCIENTIARUM STUDIA AC PERVESTIGATIONES
PRAECIPUA CUM DILIGENTIA ATQUE CURA PROMOVEBAT ET ANIMABAT

QUI

PLURIMIS CUM UNIVERSITATIBUS ALIISQUE INSTITUTIS STUDIIS SCIENTIARUM COLLENDIS IN POLONIA
ET IN LOCIS EXTERNIS AGENTIBUS, QUIBUS IMPRIMIS VARIA POLONICA COGNOSCENDA
PRAEBEBAT SEMPER PARATUS LIBENTISSIME COOPERABAT

QUI REBUS CONGREGATIONIS DE SANCTIS DEDITUS ANNIS 1991-2010,
CUM CONSULTORIS AUT RELATORIS MUNERE FUNGERETUR, MULTORUM COMMENTARIORUM HISTORICORUM,
QUAE AD POSITIONES IN CAUSIS CANONIZATIONUM PERTINEBANT, AUCTOR EMINENS FUIT

QUI AD CONSILIUM SOCIETATIS POLONORUM IN ITALIA ADMINISTRANDUM EIUSDEMQUE SODALITATIS
CURATOR COMMISSIONIS CULTURAE SCIENTIAEQUE OPERA SUA OPTIME MERITUS EST

**FACULTATIS HISTORIAE ET HEREDITATIS CULTURALIS
PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS IOANNIS PAULI PP II**

DOCTORIS HONORIS CAUSA

NOMEN ET TITULUM, IURA AC PRIVILEGIA HUIC TITULO ATTINENTIA CONTULIMUS
ET PRO VERITATIS HUIUS EVENTUS TESTIMONIO
HOC DIPLOMA SIGILLO NOSTRO MAIORE MUNITUM EDIDIMUS

ACTUM ET DATUM CRACOVIAE
DIE XI MENSIS IUNII ANNO DOMINI MMXIII

Kard. Stanisław Dziwisz

STANISLAUS CARDINALIS DZIWIŚZ
PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI PP II
MAGNUS CANCELLARIUS

R.D. Józef Wołczanski

R.D. IOSEPHUS WOLCZANSKI
THEOLOGIAE DOCTOR ET HISTORIAE PROFESSOR
PROMOTOR RITE CONSTITUTUS

R.D. Władysław Zuziak

R.D. WLADISLAUS ZUZIAK
PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI PP II
RECTOR MAGNIFICUS

R.D. Janusz Szczępaniak

R.D. IOANNES SZCZEPANIAK
PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI PP II FACULTATIS HISTORIAE
ET HEREDITATIS CULTURALIS DECANUS

REVERENDISSIMUS DOCTOR
HIERONYMUS FOKCIŃSKI SI
DOCTOR HONORIS CAUSA

PONTIFICIAE UNIVERSITATIS CRACOVIENSIS
IOANNIS PAULI II

ks. dr Hieronim Fokciński SI

Wieloletni dyrektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, relator Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. W ciągu prawie 20 lat pracy przygotował materiał dowodowy, który przyczynił się do ogłoszenia ok. 40 beatyfikacji i kanonizacji. Autor ponad 200 publikacji.

data i miejsce urodzenia: 30 września 1937, Mirowice

święcenia kapłańskie: 21 czerwca 1964

wykształcenie: doktor nauk humanistycznych w zakresie historii

---

Ważniejsze funkcje

- od 1971   dyrektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie
- 1991–1992   konsultor Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych
- 1992–2010   relator Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych
- od 1994   wykładowca w Studium Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych, później także na Uniwersytecie Gregoriańskim

UCHWAŁA NR 19/2013
SENATU
UNIwersYTETU PAPIESKIEGO
JANA PAWŁA II
W KRAKOWIE

z dnia 20 maja 2013
w sprawie

nadania godności doktora honoris causa
Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu SI

W oparciu o art. 16 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r., poz. 572 j.t.) oraz Statut Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (pkt 20, 8) Senat UPJPII na wniosek Rady Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego, po uzyskaniu *nihil obstat* Kongregacji Edukacji Katolickiej z dnia 30 listopada 2012 r., a także po zapoznaniu się z pozytywnymi recenzjami ks. prof. dr. hab. Ludwika Grzebienia SI oraz ks. prof. dr. hab. Jacka Urbana, postanawia nadać ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu SI godność doktora *honoris causa* Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, w szczególności za:

- kierowanie w latach 1971–2013 polskim ośrodkiem naukowo-badawczym Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie;

- popularyzację badań naukowych na polu nauk humanistycznych i kościelnych w formie szeroko zakrojonej działalności edytorskiej (redaktor serii wydawniczych *Studia Ecclesiastica*, *Życie i Wiara*, *Informationes*. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych);
- współpracę z ośrodkami uniwersyteckimi oraz badawczo-naukowymi w Polsce i zagranicą, udostępnianie bogatych zasobów poloników;
- zaangażowanie w prace Kongregacji Spraw Kanonicznych w Rzymie w latach 1991–2010 jako konsultor i relator, autor dziesiątek opracowań historycznych do *Positio* w postępowaniu kanonicznym;
- prace w Zarządzie Związku Polaków we Włoszech oraz jako kurator działalności Komisji Kultury i Nauki tejże organizacji.

ks. dr hab. Władysław Zuziak, prof. UPJPII
rektor

Kraków, 20 maja 2013

ks. prof. dr hab. Jacek Urban
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Opinia

*w sprawie nadania godności doktora honoris causa
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu SI*

Ks. Hieronim Fokciński urodził się 30 września 1937 roku w Mirowicach koło Bydgoszczy jako syn Bronisława i Kazimierzy z domu Lato. W 1954 roku wstąpił do jezuitów. Najpierw w latach 1959–1962 odbył studia filozoficzne na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, a następnie w latach 1962–1965 na Wydziale Teologicznym Bobolanum w Warszawie. Na kapłana został wyświęcony w Kaliszu 21 czerwca 1964 roku.

Po studiach teologicznych podjął kolejne, tym razem państwowe studia uniwersyteckie. Studiował filologię klasyczną i historię na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu (1965–1970). Po przybyciu do Rzymu kontynuował studia z historii Kościoła na Uniwersytecie Gregoriańskim. W roku 1978 doktoryzował się z historii na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy *Procedura nadawania godności biskupich w Kurii Rzymskiej w XVI wieku*.

Można wyróżnić kilka ważnych pól zainteresowań i aktywności ks. dr. Hieronima Fokcińskiego. Są to między innymi: 1. działalność w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych, 2. prace w Kongregacji Spraw Kanonicznych, 3. zaangażowanie na rzecz Polonii, 4. dorobek naukowy.

1. Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie

Instytut powstał z inspiracji prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, a jego pierwszym rektorem był ks. Eugeniusz Reczek SI. Po jego przedwczesnej śmierci (11 lutego 1971) rektorem został ks. Hieronim Fokciński, który od maja 1971 roku podjął się kierowania pracami Instytutu. To jest jego wielkie dzieło. Nie był przy jego narodzinach, ale uczestniczył w jego wzrastaniu. Moim zdaniem wielką zasługą ks. dr. Fokcińskiego jest usamodzielnienie się silnego, polskiego kościelnego ośrodka naukowego w Rzymie.

Instytut powstał jako ośrodek naukowo-badawczy. Stał się stacją naukową do badań nad dziejami Kościoła w Polsce na podstawie zbiorów przechowywanych w Stolicy Apostolskiej. Z czasem poszerzył krąg swoich zainteresowań nie tylko o zbiory kościelne, ale także państwowe i prywatne. Na czele Instytutu stał ks. Fokciński, który zorganizował zespół. Rozpoczęto kwerendy archiwalne. Rozpoznane materiały mikrofilmowano.

Dla mikrofilmów i fotokopii sporządzano kartoteki, a następnie inwentarze i indeksy.

Ks. dr Fokciński prowadził kwerendy przede wszystkim w Archiwach Stolicy Apostolskiej, a zwłaszcza w Archivum Secretum. Miejscem poszukiwań poloników stały się także inne archiwa i biblioteki, nie tylko kościelne i nie tylko rzymskie. Zgromadził zbiór liczący kilka milionów klitek taśmy mikrofilmowej. To m.in. korespondencja nuncjuszów apostolskich w Polsce, a także archiwum Ambasady Polskiej przy Stolicy Apostolskiej. To również zbiory aktowe, m.in. materiały związane ze szlakiem bojowym II Korpusu gen. Andersa we Włoszech czy Gimnazjum i Liceum Polskiego w Rzymie (1941–1945). Przy Instytucie powstał księgozbiór liczący ok. 60 000 woluminów. Osobne miejsce zajęła prasa – 2 tysiące tytułów. W dziele identyfikowania i opisu starodruków ks. Hieronim Fokciński podjął współpracę z Biblioteką Narodową w Warszawie. By umożliwić polskim badaczom korzystanie z mikrofilmowanych materiałów nie tylko w Rzymie, ale także w Polsce, w 1975 roku otwarto Punkt Konsultacyjny przy Bibliotece Bobolanum w Warszawie przy ul. Rakowieckiej. Zadaniem tej placówki stało się udostępnianie zebranego materiału, głównie w formie mikrofilmów, a także sporządzanych inwentarzy i katalogów, przewodników archiwalnych i repertoriów.

Warto zaznaczyć, że nie mówimy o kilku latach, ale o kilku dziesięcioleciach prowadzenia żmudnych prac archiwalnych i bibliotecznych, kwerend archiwalnych,

identyfikacji, prac związanych z mikrofilmowaniem, przygotowaniem katalogów i inwentarzy i przekazaniem materiałów do Warszawy na Rakowiecką.

Informacje o postępie prac ks. Fokciński publikował w periodyku „Informationes”, który od 1976 roku stał się biuletynem Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych. Ponadto roczne sprawozdania i informacje ukazywały się także w „Kronice Rzymskiej”, periodyku Fundacji Jana Pawła II w Rzymie oraz od 1982 roku w londyńskim „Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie”.

Równocześnie ks. Fokciński podjął się publikacji źródeł i opracowań. Stał się redaktorem wydawanej przez Instytut serii wydawniczej *Studia Ecclesiastica* (od 1965) z podseriami: *Hagiographica*, *Historia – Dissertationes*, *Historia – Fontium Textus* i *Historico-Iuridica*. Druga seria wydawnicza Instytutu to *Życie i Wiara*. Instytut doprowadził do wydania ponad 100 opracowań naukowych. Wkrótce stał się ważnym miejscem naukowych spotkań. W latach 1968–1988 Instytut zorganizował ok. 120 sympozjów, konferencji i odczytów. Osobne miejsce zajmują wystawy. Instytut jako całość, a także jego pracownicy podjęli współpracę z wielu ośrodkami naukowymi, m.in. z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Archiwistów Kościelnych i ze Stałą Konferencją Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Instytut pozostawał we współpracy z Polskim Instytutem Historycznym w Rzymie i z Fundacją Rzymską im.

J. S. Umiastowskiej (Fondazione Romana Marchesa J. S. Umiastowska). Obok działalności własnej Instytut podjął dzieło pomocy stypendystom i studentom podejmującym problematykę polską (pomoc w kwerendzie, konsultacje w trakcie ich opracowywania i przygotowania do druku).

2. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych

Ks. Hieronim Fokciński w 1991 roku został konsultorem, a w 1992 relatorem Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie (był nim do 2010 roku). Był do tego zadania znakomicie przygotowany – jako historyk i teolog z długoletnim doświadczeniem w kierowaniu Instytutem. Podjął dzieło czuwania nad właściwym przygotowaniem materiałów do beatyfikacji i kanonizacji. Jako relator występował m.in. w sprawie ks. Jerzego Popiełuszki, prymasa Stefana Wyszyńskiego, Janiny Woynarowskiej i wielu innych. Pracował przy 3 procesach kanonizacyjnych, 40 beatyfikacyjnych, nad przygotowaniem 20 *Positio*, które były gotowe do dyskusji dla kardynałów i 80 *Positio* na poziomie podstawowym. Od 1994 roku był wykładowcą Studium Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie. Ks. Hieronim Fokciński stał się wybitnym znawcą prawa kanonizacyjnego, które także wykładał na Uniwersytecie Gregoriańskim. Obecnie jest emerytowanym pracownikiem Kongregacji.

3. Zaangażowanie na rzecz Polonii

To znaczący obszar jego zainteresowań, obejmujący rozmaite działania: od pomocy polskim emigrantom we Włoszech, zwłaszcza po roku 1980, po współudział w pracach Związku Polaków we Włoszech (Associazione Generale dei Polacchi in Italia). To koordynacja współpracy i współorganizowanie okresowych zjazdów przedstawicieli polskich instytucji kulturalno-naukowych. Na szczególne wyróżnienie zasługuje jego udział w pracach dokumentujących udział środowisk polonijnych i wkład Polaków mieszkających w Italii. Rozumiejąc potrzebę dokumentacji licznych form obecności Polaków na ziemi włoskiej, w ramach współpracy z Fundacją im. J. S. Umiaszowskiej podjął się wydawania takich serii wydawniczych jak: Monumenta Poloniae in Italia (od 1994) czy Polonica Włoskie – Polonica in Italia (od 2000). Współpracował w opracowaniu poloników w bibliotekach Rzymu, szukał mogił Polaków pochowanych na cmentarzach Rzymu oraz epitafiów Polaków w świątyniach Rzymu. Wspomnienia i wywiady z Polakami zamieszczał w „Świadectwa – Testimonianze”. Ks. Fokciński jest współautorem encyklopedii i biuletynów prezentujących postaci Polaków i instytucji polskich we Włoszech. Podjął współpracę z Polskim Instytutem Historycznym w Rzymie, a następnie z Polską Akademią Umiejętności w Krakowie w wydawaniu *Acta nunciaturae Poloniae*. W każdym z tych przedsięwzięć obec-

ny jest ks. dr Fokciński. Wszedł do redakcji periodyku „Kronika Rzymska”, współpracował z biuletynem „Polonia Włoska”, przewodniczył Komisji Kultury i Nauki Związku Polaków we Włoszech (od 1996). Zawsze troszczył się o umocnienie pozycji polskich w Rzymie – w tym celu pozostaje w stałych, dobrych relacjach z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Kulturowego i Ambasadą Polską przy Stolicy Apostolskiej.

4. *Dorobek naukowy*

Dorobek naukowy ks. Hieronima Fokcińskiego mierzony jego bibliografią liczy ponad 100 pozycji – koncentruje się głównie na historii nowożytnej Kościoła. Główne kierunki jego badań to zbiory Archiwum Watykańskiego, Biblioteki Watykańskiej, Polonica, Instytut Studiów Kościelnych, prawodawstwo kanonizacyjne, a w szczególny sposób procedura wyznaczania na wyższe stanowiska kościelne.

Na łamach czasopism i periodyków omawiał zasoby Archivum Secretum Vaticanum i Biblioteki Apostolskiej Watykańskiej. Wiele studiów poświęcił procedurom Kurii Rzymskiej przed nadaniem wyższych beneficjów. Osobną publikacją stała się książka *Propozycje konsystorialne w XVI wieku*, którą ks. Hieronim Fokciński wraz z pracownikami Instytutu wydał w Rzymie w 1994 roku jako drugi tom serii Fontium Textus. W *Propozycjach konsystorialnych* ks. dr Fokciński zawarł

omówienie pisemnych informacji związanych z procedurą papieskich prowizji konsystorialnych w stosunku do kandydatów na biskupstwa polskie w XVI wieku. To ważna, pionierska praca podejmująca zagadnienie obsadzania wyższych beneficjów kościelnych na ziemiach Polski i Litwy. Autor omówił stan i perspektywy kwerend źródłowych dotyczących Polski, a także osiągnięcia i postulaty. Materiały do dziejów Polski stanowią gros publikacji ks. Fokcińskiego. Omówił on dzieje Ambasady Polskiej przy Stolicy Apostolskiej i działalność ambasadora Kazimierza Papée.

Prace w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych także znalazły swoje odbicie w jego bibliografii – w postaci publikacji na temat potwierdzenia kultu, funkcji relatora czy kultu relikwii. Zainteresowanie okazywane Polonii znalazło wyraz m.in. w materiałach bibliograficznych i hasłach. Kilka tekstów poświęcił św. Wojciechowi. Omówił także kilku kandydatów na ołtarze, m.in. abp. Jana Cieplaka, bp. Zygmunta Łozińskiego. Pisał także teksty poświęcone ludziom związanym z Rzymem: Zofii Bułhak-Jelskiej, Józefowi Dużykowi czy ks. Jerzemu Langmanowi.

Sporządzał sprawozdania z działalności Instytutu i wielokrotnie reprezentował go na różnych konferencjach. Nie stronił od recenzji. Teksty zamieszczał m.in. w „Archivum Historiae w Rzymie”, „Kronice Rzymskiej”, „Informationes” (Rzym), „Rivista di Storia della Chiesa In Italia” (Rzym), „Polonia Włoska” (Rzym), „Kwartalniku Historycznym” (Warszawa), „Studiach

Warmińskich” (Olsztyn), „Rocznikach Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie” (Londyn).

Stanowisko ks. Hieronima Fokcińskiego w nauce – obok publikacji – wyznaczają zaproszenia do współpracy w wielu naukowych przedsięwzięciach. To współpracownik Zakładu Biografistyki Polonijnej w Paryżu (od 1990 roku), uczestnik wielu konferencji i sympozjów naukowych. Organizator sesji Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie (od 1985), członek Associazione Archivistica Ecclesiastica (od 1972), Commissione Internazionale per la Bibliografia dell' Archivio Apostolico Vaticano (od 1987) i Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (od 1985).

W 2009 roku ks. Fokciński został odznaczony krzyżem oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. W uzasadnieniu nadania tego wysokiego odznaczenia państwowego czytamy: „za zasługi w upowszechnianiu wiedzy o historii Kościoła w Polsce, za popularyzowanie kultury oraz za działalność na rzecz społeczności polskiej we Włoszech”.

Na każdym z wymienionych pól ks. Fokciński jest profesjonalistą. Papieski Instytut Studiów Kościelnych jako placówka naukowo-badawcza zyskał duży autorytet naukowy. Jako relator Kongregacji Spraw Kanonicznych ks. Fokciński stał się niemalże instytucją. Jego zasługi dla środowiska Polonii rzymskiej i włoskiej są niekwestionowane. Na końcu chciałem jeszcze zwrócić uwagę na jego wielki szacunek dla Kościoła i papieżstwa,

jego poświęcenie w prowadzeniu Instytutu (można powiedzieć, że podejmując zadania archiwisty, w pewnym sensie poświęcił swoją karierę naukową), a także gotowość niesienia różnorodnej pomocy czy to stypendystom przybywającym z Polski, czy kwerendzistom spoza Polski, z ogromnym zawsze otwarciem na ludzi i zrozumieniem dla nauki. Dzięki życzliwości ks. Fokcińskiego także zbiór Biblioteki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie powiększył się o setki woluminów.

Wobec tego, że Senat Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie wszczął postępowanie o nadanie ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu godności doktora *honoris causa* Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego, zaproszony do napisania recenzji pismem rektora z 4 marca 2013 roku oceniam dorobek ks. dr. Hieronima Fokcińskiego jako wybitny, w pełni odpowiadający wymogom nadania Mu godności doktora *honoris causa* Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Kraków, 29 kwietnia 2013

ks. prof. dr hab. Ludwik Grzebień SI
Akademia Ignatianum w Krakowie

Recenzja dorobku naukowego

*ks. dr. Hieronima Fokcińskiego SI
na okoliczność nadania godności
doktora honoris causa*

przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

*Każdy człowiek potrzebuje o wiele więcej miłości,
niż na to zasługuje.*

ks. dr Hieronim Fokciński

Młodość i studia

Ks. dr Hieronim Fokciński urodził się 30 września 1937 roku w Mirowicach koło Bydgoszczy jako jedno z siedmiorga dzieci Bronisława i Kazimiery, rolników. Po ukończeniu szkoły podstawowej i dwóch klas gimnazjum 10 września 1954 roku wstąpił do zakonu jezuitów w Kaliszu i po dwuletnim nowicjacie ukończył gimnazjum w Poznaniu (1956–1958). Następnie studiował filozofię na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (1958–1961) oraz teologię na Wydziale Teologicznym Bobolanum w Warszawie (1961–1965) i uzyskał stopień licencjata na obu

tych kierunkach. Świecenia kapłańskie przyjął 21 czerwca 1964 roku w Kaliszu z rąk bp. Jana Zaręby.

W czasie studiów teologicznych związał się bliżej z ks. Marianem Żurowskim – profesorem prawa kanonicznego i dyrektorem biblioteki, który w tych latach organizował przeprowadzkę księgozbioru Bobolanum z Lublina do Warszawy, a następnie nadzorował jego porządkowanie. Powierzył on ks. Fokcińskiemu nadzorowanie prac w tym zakresie. Już wtedy ks. Fokciński dał się poznać jako dobry organizator placówki naukowej, a zarazem ujawnił swoje historyczne zainteresowania. Po ukończeniu teologii studiował filologię klasyczną i historię na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu (1965–1970), gdzie w 1970 roku uzyskał tytuł magistra.

Następnie wyjechał do Rzymu, by na Uniwersytecie Gregoriańskim zdobyć specjalizację w zakresie historii Kościoła (1970–1971). W katalogu zakonnym z tego czasu napisano, że należy do domu zakonnego w Poznaniu jako duszpasterz akademicki i opiekun Klubu Inteligencji Katolickiej, ale zaznaczono też, że przebywa tymczasowo w Rzymie (*interim Romae*); tymczasowość ta jednak przerodziła się w pobyt stały.

Pobyt rzymski

W grudniu 1970 roku istniejący w Rzymie Instytut Studiów Kościelnych uzyskał status Instytutu Papieskiego, ale jego twórca ks. Eugeniusz Reczek zmarł

11 lutego 1971 roku, nie doczekawszy oficjalnego ogłoszenia tego faktu. Kierownictwo Instytutu z konieczności przejął po nim w maju 1971 roku młody magister historii ks. Hieronim Fokciński. W tej trudnej sytuacji własne plany naukowe Laureat musiał na pewien czas odłożyć i dopiero w 1978 roku na podstawie pracy *Procedura nadawania godności biskupich w Kurii Rzymskiej w XVI wieku (Studium z dziejów administracji, kancelarii i archiwów watykańskich)*, pisanej pod kierunkiem prof. Aleksandra Gieysztorza uzyskał doktorat z historii na Uniwersytecie Warszawskim. Od chwili przybycia do Wiecznego Miasta ks. Fokciński – młody absolwent historii – musiał zająć się w Instytucie niemal wszystkim, począwszy od administrowania aż po opracowania naukowe gromadzonych dokumentów watykańskich. Z biegiem czasu, po latach żmudnych badań archiwalnych i opublikowaniu szeregu prac naukowych zostały zauważone jego wielostronne specjalizacje naukowe: dyplomatyka papieska, historia Kurii Rzymskiej, prawodawstwo kanonizacyjne.

Przeszło czterdziestoletni pobyt rzymski Laureata, nacechowany wytężoną pracą, można podzielić na dwa okresy. Pierwsze dwudziestolecie (1970–1991) to kierowanie Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych, przenosiny do nowego lokalu, otwarcie Punktu Konsultacyjnego w Warszawie oraz związana z tym działalność naukowa i publicystyczna;

Drugie dwudziestolecie (1991–2010) to przede wszystkim kierowanie przygotowaniem spraw beatyfi-

kacyjnych; praca badawcza i redakcyjna w Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych, ubogacona różnorodnymi publikacjami, w tym z zakresu hagiografii.

Kierownictwo nad Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych

Papieski Instytut Studiów Kościelnych (Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici) to w zasadzie dzieło dwóch ludzi. Instytut rozpoczął swą działalność z inicjatywy ks. prymasa Stefana Wyszyńskiego, a prowadzony był przez jezuitów prowincji wielkopolsko-mazowieckiej. Jego organizatorem i pierwszym kierownikiem został Eugeniusz Reczek (1917–1971), przebywający od 1958 roku w Rzymie, wcześniej współinicjator i pierwszy kierownik powstałego przy KUL Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych. Dalekosiężny plan Instytutu nakreślił ks. Reczek. Ośrodek miał mieć przede wszystkim charakter dokumentacyjno-informacyjny. Zakładał penetrację Archiwów Watykańskich, ale też i innych archiwów europejskich – kompleksowo, niezależnie od tematu czy okresu historycznego. Miał stworzyć obraz całości polskich dokumentów historycznych w archiwach i bibliotekach na Zachodzie. To też stanowiło i stanowi podstawową wartość tej instytucji. Obok mikrofilmowania dokumentów sporządzano według bardzo przejrzystego systemu rejestrację zbiorów w postaci kartotek: topograficznej, chronologicznej, systematycznej i mikrofil-

mowej. Ks. Reczek prowadził przede wszystkim szeroko zakrojone poszukiwania archiwalne; gromadził w postaci mikrofilmów wszystko, co dotyczyło Polski, porządkował nagromadzone zbiory i udostępniał badaczom zebraną dokumentację. Swymi poszukiwaniami objął najpierw archiwa i biblioteki rzymskie, w tym głównie watykańskie, ale penetrował też inne zbiory europejskie. Sam zbiór mikrofilmów zapoczątkowany przez ks. Reczka, a pomnażany przez ks. Fokcińskiego liczy dziś ponad dwa miliony klatek. Cała ta olbrzymia spuścizna wymagała po śmierci ks. Reczka stałego, czasochłonnego i fachowego opracowywania przez jego następcę – ks. Hieronima Fokcińskiego. Nie sposób precyzyjnie ustalić, co było zasługą pierwszego, a co drugiego.

Prace podjęte na szeroką skalę wymagały stosownej do potrzeb archiwum siedziby, bo pierwszy lokal należało opuścić. Nowy lokal uzyskano od Stolicy Apostolskiej dzięki usilnym staraniom ks. prymasa Wyszyńskiego, ale i zabiegom nowego dyrektora ks. Fokcińskiego. Wiosną 1974 roku Instytut przeniósł się ostatecznie z siedziby przy Via Mecenate 37 do obszernego lokalu przy Piazza B. Cairoli 117 w centrum Rzymu. W nowej siedzibie można było łatwiej kontynuować dotychczasowe formy działalności i rozwijać nowe.

Baza naukowa powiększała się z roku na rok. Dział archiwalny liczył oprócz mikrofilmów ponad 140 metrów bieżących półek różnego typu dokumentacji, w tym kilkadziesiąt tysięcy jednostek różnych form reprodukcji dokumentów, jak odbitki fotograficzne, kserokopie,

diapozytywy dokumentów życia społecznego Polonii rzymskiej i włoskiej itd. Frekwencja osób korzystających na miejscu wynosiła w latach 80. i 90. około 2500 wizyt rocznie, czyli około 10 osób dziennie. Pisemnie poszukiwało tu informacji około tysiąca osób rocznie, a podobna liczba osób poszukiwała informacji drogą telefoniczną.

Do bieżących prac służy biblioteka podręczna, której zbiory, pomnażane szczególnie przez ks. Fokcińskiego, liczą ponad 50 tys. tomów druków, 1250 tytułów czasopism, w tym 350 kompletowanych na bieżąco. Zbiory specjalne (rękopisy, stare druki, druki ulotne itd.) liczą około 13 700 jednostek inwentarzowych, a dział muzealny, najmniejszy, liczy ponad 20 tys. jednostek (malarstwo, grafika, numizmatyka, mapy, ikonografia itd.). W latach 1968–1988 Instytut zorganizował w swej siedzibie ponad 100 odczytów, spotkań i konferencje naukowych (rocznie 3–5) oraz urządził wystawy czasowe (również 3–4 rocznie). Organizował też z różnych okazji spotkania Polaków zamieszkałych na terenie Rzymu, głównie studentów i wykładowców. Instytut prowadził własną działalność wydawniczą w seriach wydawniczych, głównie w serii *Studia Ecclesiastica*. Wydano w sumie ponad 80 publikacji naukowych, w tym wiele rozpraw doktorskich i naukowych, które z racji tematyki nie mogły ukazać się w Polsce socjalistycznej. To wyjątkowa zasługa Instytutu. Pozycje o profilu ascetycznym zawierała osobna seria *Życie i Wiara*. Wydawano w końcu książki patrona, ks. kard. Stefana Wyszyńskiego. W 1976 roku z okazji otwarcia Punktu Konsultacyjnego w Warszawie

ks. Fokciński rozpoczął publikację periodyku „Informationes” – biuletynu Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych, którego był redaktorem i głównym autorem. Wydał w sumie pięć obszernych zeszytów.

Od początku kładziono duży nacisk na działalność informacyjną i usługową Instytutu, stąd jego stała opieka nad polskimi badaczami prowadzącymi poszukiwania w Rzymie oraz informowanie o zasobach polskich dokumentów w Wiecznym Mieście. Instytut współpracował też z zagranicznymi instytucjami naukowymi rzymskimi oraz polskimi, m.in. Polskim Instytutem Historycznym, Fundacją im. Zofii Umiaszowskiej czy Stacją Polskiej Akademii Nauk w Rzymie.

Instytut od początku związał się z ośrodkami naukowymi w kraju. Część powielonych materiałów została udostępniona Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie oraz wielu badaczom indywidualnym. Ze względu na fakt, że w ten sposób zbiory ulegały rozproszeniu, postanowiono stworzyć własną filię w kraju. W 1976 roku, sporo lat przed zasadniczymi zmianami sytuacji w Polsce ks. Fokcińskiemu udało się otworzyć Punkt Konsultacyjny, krajowy oddział Instytutu w Warszawie, i rozpocząć wydawanie biuletynu „Informationes”, pomyślanego jako stała forma informowania o materiałach archiwalnych udostępnianych w kraju, a zarazem merytoryczna ocena ich zawartości. W Warszawie przy ul. Rakowieckiej 61 istnieje więc filia Instytutu posiadająca kopie części zbiorów rzymskich, ponad milion jednostek mikrofilmowych i kilka tysięcy

innych reprodukcji. Ogólnie na terenie Polski (w ATK, KUL, seminariach duchownych oraz u indywidualnych osób) znalazło się dotąd ponad trzy miliony klatek mikrofilmowych oraz parę tysięcy fotokopii i fotografii.

Trzeba też wspomnieć o dodatkowej działalności Instytutu, jaką wymusił wybór na papieża Jana Pawła II, kiedy nastąpił niezwykle wzrost zainteresowania Polską, a zatem pojawiła się konieczność dostarczania informacji o kraju, jego Kościele, nowym papieżu itd. To zainteresowanie Polską angażuje Papieski Instytut po dzień dzisiejszy.

Sytuacja zmieniła się znacząco po 1989 roku, kiedy zrodziła się wolna Polska i pojawiła się możliwość łatwych wyjazdów do Rzymu, jak też możliwość publikacji w kraju wszelkiego dorobku naukowego bez cenzuralnych ograniczeń. Jakby na zakończenie tego trudnego etapu działalności Instytutu zorganizowano przy punkcie konsultacyjnym w Warszawie w październiku 1989 roku sympozjum naukowe *Stan i perspektywy poszukiwań i edycji poloników archiwalnych ze zbiorów Stolicy Apostolskiej*. Niedługo potem, bo już w 1991 roku, dyrektor ks. Fokciński przeszedł do nowej pracy w Kongregacji Kanonizacyjnej.

Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych 1991–2010

W 1991 roku ks. Hieronim Fokciński otrzymał nominację na konsultora Kongregacji Spraw Kanonizacyj-

nych, a w rok później został jej relatorem. Przez kolejne 20 lat (do 2010 roku) służył Kościołowi, Stolicy Apostolskiej, ale i Polsce, pełniąc nową funkcję. W tym czasie był również odpowiedzialny za właściwe przygotowanie wielu polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych.

Była to żmudna i dociekliwa praca relatora nad biografiami sług Bożych, a więc praca historyczna, ale też krytyczna wobec dokumentów i świadków. Jako relator Laureat był zobowiązany przestudiować całość materiału dowodowego w sprawie heroicznego kandydatów na ołtarze, a zarazem obiektywnie ocenić materiały przygotowane przez współpracowników pod względem formalnym i merytorycznym, zgodnie z wymogami procedury kanonizacyjnej. Był zobowiązany do krytycznego przedstawienia (w tzw. *Presentationes*) wyników całego dochodzenia, którym kierował, i poświadczenia, że przygotowany materiał w postaci drukowanych *Positiones* został rzetelnie zbadany i opracowany. Materiał ten był przekazywany do dyskusji ekspertom historykom (6 osób), konsultorom teologom (9 osób), a także komisji biskupów i kardynałów, którzy po zapoznaniu się z całością zebranej dokumentacji przedstawiali je papieżowi do ostatecznej decyzji.

Była to praca niemal anonimowa, mało widowiskowa, której efekty można było poznać głównie poprzez kolejne beatyfikacje, a następnie kanonizacje. „Przy beatyfikacji nie ma miejsca na rekordy” – pisał w „Wiadomościach KAI” z dnia 5 czerwca 2005 roku (s. 21–23). Rzeczywiście, dokumenty przygotowywane do beatyfikacji czy kanonizacji powstają powoli i należą pod

każdym względem do opracowań najwyższej klasy. Niemniej w ciągu 20 lat ks. Fokciński doprowadził do końca około czterdzieści takich spraw, w tym wiele dotyczących Polaków. Symboliczne jest powiązanie czasowe tego zasłużonego doktoratu z aktualną beatyfikacją założycielki sióstr prezentek – Zofii Czeskiej z Maciejowskich (1584–1650) oraz drugiej założycielki sióstr serafitek – Małgorzaty Łucji Szewczyk (1828–1905).

W 1994 roku ks. Fokciński został też wykładowcą w Studium Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych, które przygotowuje postulatorów i innych współpracowników na etapie diecezjalnym, jak i rzymskim. Następnie podjął również zajęcia z zakresu prawa kanonizacyjnego na Uniwersytecie Gregoriańskim, które dotąd kontynuuje. Dla tegoż Studium wydał wznawiane wykłady: *Iconografia dei santi*¹, *Il culto dei santi nella liturgia della Chiesa*², *Il culto delle reliquie*³, jak też obszernie *Ricognizione canonica delle spoglie mortali di un Servo di Dio*⁴.

---

1 *Iconografia dei santi*, [w:] *Studium Congregationis de Causis Sanctorum. Pars historico-hagiographica*, Roma 2000–2001, s. 81–86.

2 *Il culto dei santi nella liturgia della Chiesa*, [w:] *Studium Congregationis de Causis Sanctorum. Pars historico-hagiographica*, Roma 2000–2001, s. 87–103.

3 *Il culto delle reliquie*, [w:] *Le cause dei santi. Sussidio per lo studium*, Città del Vaticano 2011, s. 183–198.

4 *Ricognizione canonica delle spoglie mortali di un Servo di Dio*, [w:] *Congregatio de Causis Sanctorum. Studium. Parte storico-agiografica*, Roma 2009, s. 29–58.

Dwudziestoletnia działalność w Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych to cicha i pozornie spokojna, ofiarna praca z dala od akademickich rywalizacji i rzymskich powiązań różnych grup narodowych. Wprawdzie praca w Kongregacji oddaliła ks. Fokcińskiego od Instytutu Studiów Kościelnych, ale też pomogła w lepszym zrozumieniu tajemnic archiwów watykańskich i znajdujących się tam dokumentów.

Po przejściu na emeryturę ks. dr Hieronim Fokciński powrócił z Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych do Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych. Już w 2011 roku na łamach „Rocznika Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie” – zapowiedział „Wznowienie systematycznych poszukiwań w archiwach Stolicy Apostolskiej” (R. LIII, Londyn 2011, s. 24–46). Oby ten powrót okazał się równie owocny jak cała dotychczasowa praca, bo w sprawach dyplomatyki papieskiej, historii Kurii Rzymskiej i prawodawstwa kanonizacyjnego Czcigodny Laureat zdobył wyjątkowe kompetencje i wykazał się wspaniałymi osiągnięciami.

Dorobek naukowy w postaci publikacji

Nikt nie zliczy całego dorobku naukowego naszego Dostojnego Doktora. Liczy on ponad 200 znaczących publikacji. Niezmuszany przez uczelnię do przygotowywania regularnych sprawozdań ze swojej pracy naukowej sam nie jest – zapewne – w stanie wyliczyć

całego swojego zestawu bibliograficznego: „Skąd ja mam wiedzieć, gdzie co wysłałem? Czy to się w ogóle ukazało i gdzie?” – pytał kiedyś pytany o swoje publikacje.

Jedną z pierwszych publikacji ściśle historycznych była rozprawa *W sprawie odtworzenia średniowiecznej sieci parafialnej w diecezji poznańskiej*, która pokazała zarówno dobre rozeznanie w źródłach średniowiecznych, jak i solidne opanowanie metody pracy wyniesione ze szkoły poznańskiej. Wszystkie następne publikacje będą nosić te właśnie cechy.

Postaramy się prześledzić tylko najważniejsze nurty jego badań naukowych i ogłoszonych publikacji.

1. Prezentacja i promocja Instytutu Studiów Kościelnych

Naturalnie, że w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku nasz Laureat najwięcej uwagi poświęcił Instytutowi Studiów Kościelnych. Obejmując stanowisko dyrektora Instytutu, nie zawłaszczył sobie dorobku organizacyjnego swego poprzednika ks. Reczki, przeciwnie – w sprawozdaniach rocznych, nekrologach czy osobnych artykułach podkreślał jego zasadniczą rolę w powstaniu, organizacji i w pierwszych osiągnięciach ośrodka. Jemu też już w 1971 roku

---

5 *W sprawie odtworzenia średniowiecznej sieci parafialnej w diecezji poznańskiej*, „Roczniki Humanistyczne” 21 (1973), s. 119–139.

poświęcił pierwszą znaną publikację. Do jego osoby będzie wracał i później⁶.

Z godną podziwu regularnością każdego roku – aż do roku 1991 – ogłaszał sprawozdania z działalności Instytutu, czy to na łamach „Informationes”, „Kroniki Rzymskiej”, „Przeglądu Powszechnego” w Londynie, warszawskich „Komunikatów”, a zwłaszcza kontynuowanych do dzisiaj obszernych przedstawień w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie” czy też innych periodyków. Omawiał w nich zarówno dotychczasowe kierunki prac, ale i zamierzenia w zakresie poszukiwań i udostępniania poloników watykańskich. Akcją promocyjną Instytutu prowadził również w językach obcych, zaznajamiając obcokrajowców, głównie Włochów, z polską placówką naukową i jej celami⁷.

Publikował przewodniki, katalogi mikrofilmów i fotokopii, które dawały podstawowe informacje o za-

6 *Śmierć o. Eugeniusza Reczka w Rzymie*, „Komunikaty” 5 (1971), nr 3 (37), s. 4–8.

7 Por. *Powstanie i działalność Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie*, „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” 1 (1976), s. 7–13; *Polska placówka kulturalno-naukowa w Rzymie. Z Hieronimem Fokcińskim SI, dyrektorem Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie rozmawia Krzysztof Dybciak*, „Roczniki Humanistyczne” 39–40 (1991–1992), s. 103–114; *Il Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici (Polacco) a Roma*, [w:] *L'Europa centro-orientale e gli archivi*, red. G. Platania, Sette Città – Viterbo 2003, s. 343–357.

wartości zbiorów. Sporo uwagi poświęcał też Punktowi Konsultacyjnemu w Warszawie⁸.

2. *Penetracja Archiwum Watykańskiego*

Najcenniejsze jednak publikacje dotyczą zbiorów poloników w Archiwach Watykańskich. Główną uwagę w tym dziale Laureat poświęcił studiom nad procedurą wyznaczania duchownych na wyższe stanowiska kościelne oraz nad dokumentacją archiwalną dotyczącą tych zagadnień. Poszukiwania i publikacje na temat nadań wyższych godności w kurii rzymskiej, oparte wyłącznie na materiałach watykańskich, stanowią pierwszą próbę ujęcia całościowego tego tematu. Ks. Fokciński napisał kiedyś: „Odkryłem sporo materiałów praktycznie niewykorzystywanych, dokumentacji niemającej niekiedy nawet swego określenia, nazwy. Do ustaleń polskich wnosi to sporo poprawek w poglądach uparcie powtarzanych do dzisiaj, jak to o prawie królów polskich do nominacji biskupów”.

Wyliczmy tu tylko najważniejsze publikacje – zarówno w języku polskim, jak i włoskim, do których należą:

---

8 Por. *Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie*, [w:] *Muzea, biblioteki i archiwa polskie na Zachodzie*, Londyn 1991, s. 137–144; *Papieski Instytut Studiów Kościelnych*, [w:] *Polskie instytucje za granicą. Przewodnik po zbiorach archiwalnych*, Warszawa 2004, s. 254–260.

Informacje o zawartości archiwów watykańskich

Stan i perspektywy informacji źródłoznawczej o polonikach archiwalnych we Włoszech, „Kwartalnik Historyczny” 82 (1975), s. 811–820.

Archivum Secretum Vaticanum. Opis zasobu archiwalnego, schemat układu, wykaz nazw, „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 1 (1976), s. 15–51 (współautor Teresa Zdziech).

Le relazioni concistoriali nel cinquecento, „Archivum Historiae Pontificiae” 18 (1980), s. 211–261.

Biblioteca Apostolica Vaticana, „Informationes” 2 (1980), s. 7–27 (współautor Teresa Zdziech).

Osiągnięcia i postulaty w zakresie poszukiwań i publikacji poloników ze zbiorów Stolicy Apostolskiej w powojennym czterdziestoleciu, [w:] *Prace Kongresu Kultury Polskiej na Obczyźnie*, t. 3, Londyn 1987, s. 126–143.

Polskie sprawy w Archiwum Historycznym Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, [w:] *Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich za Zachodzie*. Rzym – Kraków 1999, s. 57–67.

Bibliografia źródeł watykańskich cytowanych w polskich periodykach 1946–1990, Rzym 2000, ss. XIX, 271.

Polonica w zbiorach Stolicy Apostolskiej, wielkich rodów włoskich oraz centralnych archiwach zgromadzeń zakonnych w Rzymie, „Saeculum Christianum” 15 (2008), s. 229–244.

Publikacje omawiające procesy informacyjne

Procesy informacyjne w Kurii Rzymskiej przed nadaniem wyższych beneficjów kościelnych do początków XVI w., „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 1 (1976), s. 74–85.

Udział kardynała protektora w nadawaniu wyższych godności kościelnych w Kurii Rzymskiej w XVI wieku., „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 2 (1980), s. 55–71.

Conferimento dei benefici ecclesiastici maggiori nella Curia Romana fino alla fondazione della Congregazione Consistoriale., „Rivista di Storia della Chiesa in Italia” nr 2 (1981), s. 334–354.

Wprowadzenie czynności zapowiadania i pisemnej informacji w procedurze nadawania beneficjów na konsystorzach papieskich w XVI wieku., „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 4 (1989), s. 5–52.

La procedura da sequire nel conferimento dei benefici consistoriali secondo i decreti del Concilio Tridentino., „Archivum Historiae Pontificiae” nr 29 (1991), s. 173–195.

Akta konsystorialne w „Bullarium Poloniae”., „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” 5 (1991), s. 147–184.

Propozycje konsystorialne w XVI wieku. Omówienie. Rzym 1994, ss. XVIII, 228.

Omówienie przykładów historycznych w stosunkach Polski ze Stolicą Apostolską, w tym Stanisława Hozjusza i Jana Lubrańskiego, sprawy dysydentów w Europie Środkowo-Wschodniej, obsady biskupstwa kijowskiego w XVI wieku czy działalności ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej Kazimierza Papée w okresie II wojny światowej:

Udział kardynała Hozjusza w konsystorzach papieskich w latach 1569–1579, „Studia Warmińskie” nr 18 (1981), s. 21–98.

Przeniesienie Jana Lubrańskiego na biskupstwo poznańskie w świetle procedury i dokumentacji watykańskiej, „Kronika Miasta Poznania” nr 4 (1999), s. 155–181.

La questione dei „dissidenti” in religione nell’Europa centro orientale, [w:] *Politica e religione nell’Europa centro orientale (sec. XVI–XX)*, Sette Città 2001, s. 111–126.

Królewscy kandydaci na biskupstwo kijowskie obrządku łacińskiego w drugiej połowie XVI wieku, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” nr 2 (2005), s. 9–27.

Działalność ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej Kazimierza Papée w okresie II wojny światowej, „Saeculum Christianum” 12 (2005), nr 1, s. 89–95.

Potwierdzenie Jana Lubrańskiego na biskupstwo płockie i poznańskie (1498) w świetle procedury i dokumentacji watykańskiej, [w:] *Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski*, t. 3, Poznań 2007, s. 7–53.

3. Sprawy kanonizacji

Jako relator oprócz wspomnianych tekstów przeznaczonych dla „Studium” Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych opublikował kilka rozpraw głównie na temat potwierdzenia kultu w praktyce Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych:

Funkcja relatora jako eksperta w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem spraw polskich, [w:] *Biegli w postępowaniu kanonizacyjnym. Materiały z IV Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego*, Lublin – Tarnów 1999, s. 79–95.

Potwierdzenie kultu. Kilka refleksji z okazji lektury piętnastego wydania „Index ac Status causarum”, [w:] *Divina et humana. Księga jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin ks. prof. Henryka Misztala*, Lublin 2001, s. 465–479.

Potwierdzenie kultu w aktualnej praktyce Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych, [w:] *Religioni et scientiae. Materiały V Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego*, Lublin 2001, s. 95–103.

Confirmatio cultus. Alcune osservazioni in occasione della pubblicazione dell’Index ac status causarum, „Apolinaris” nr 1–2 (2003), s. 543–559.

4. Sprawa polskich świętych i sług Bożych

Publikacje i redakcje z okresu pracy w Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych są trudne do opisanania.

Oprócz własnych artykułów Laureat służył wielu autorom i wydawnictwom polskim swoją pomocą czy fachową konsultacją, co wymagało wiele wysiłku (choćby publikacja dzienników s. Leonii Nastał – w wersji polskiej i angielskiej). Dłuższe opracowania poświęcił m.in. arcybiskupowi Janowi Cieplakowi⁹, biskupowi Zygmuntowi Łozińskiemu¹⁰, ks. Ignacemu Kłopotowskiemu¹¹ czy Augustowi Czartoryskiemu¹². Kilka okolicznościowych, ale i źródłowych artykułów (w języku polskim i włoskim) poświęcił postaci patrona Polski św. Wojciecha.

5. Współpraca z ośrodkami naukowymi

Ks. Fokciński wygłaszał odczyty na sesjach Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich

9 *Walczył z bolszewickim hasłem: „Precz z miłością bliźniego!”*. Jan Cieplak, arcybiskup (1857–1929), [w:] *Duchowieństwo polskie w świecie. Materiały VII Międzynarodowego Sympozjum Biografistyki Polonijnej*, pod red. A. i Z. Judyckich, Toruń 2002, s. 90–92.

10 *Sługa Boży Zygmunt Łoziński Biskup miński i piński. Z Kijowa do Rzymu*, [w:] *Z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z Ukrainą i Stolicą Apostolską*, Białystok 2012, s. 913–928.

11 *Proces beatyfikacyjny ks. Ignacego Kłopotowskiego. Etap rzymski*, [w:] *Z nieba będę wam pomagał*, Warszawa 2005, s. 18–25.

12 „*Nie dla księcia nasze zgromadzenie*”. August Czartoryski (1858–1893), „*Polonia Włoska*” 2004, nr 31, s. 16; *Polonia włoska. Wybór artykułów z lat 1995–2009*, Rzym 2010, s. 324–326.

na Zachodzie. Szczególną uwagę poświęcał ośrodkom naukowym w Rzymie, z którymi publikował katalog zbiorczy wydawnictw periodycznych ukazujących się we Włoszech. Tak od lat osiemdziesiątych drukowano *Publikacje Polaków przebywających we Włoszech* jako dodatek do „Kroniki Rzymskiej” z bibliografią publikacji Polaków przebywających we Włoszech. Laureat utrzymywał bliskie więzi z Polskim Instytutem Historycznym Karoliny Lanckorońskiej i ks. Waleriana Meysztowicza. Wiele uwagi poświęcił polskiej Stacji PAU w Rzymie, a szczególnie jej twórcy hrabiemu Józefowi Michałowskiemu, o czym świadczy kilka publikacji. Z Fundacją im. Zofii Umiastowskiej zaangażował się w opracowanie listy poloników XVI–XVIII wieku, które to prace znajdują się w bibliotekach Rzymu, listy Polaków pochowanych na cmentarzach rzymskich, epitafiów Polaków w świątyniach Wiecznego Miasta oraz serii wspomnień i wywiadów pod tytułem *Świadectwa = Testimonianze*.

6. *Biografie Polaków – osobne artykuły*

Proszony kiedyś o bibliografię, ks. Fokciński napisał: „Rezygnuję z zestawienia biogramów pisanych przede wszystkim do polonijnych słowników i encyklopedii. Myślę, że jest tego z 60 sztuk”. Należy jednak wymienić przynajmniej dwa polskie zbiory biogramów, których był współautorem i współredaktorem. Są to: *Encyklopedia polskiej emigracji*

*i Polonii*¹³ oraz *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*¹⁴, w którym przedstawił szereg sylwetek zasłużonych Polaków (Edmunda Eltera, Zenona Grocholewskiego, Edwarda Nowaka, Stanisława Piekuta, Kazimierza Przydatka, Eugeniusza Reczka, Kazimierza Skirmunta). W osobnych artykułach obok postaci papieża Jana Pawła II przedstawił m.in. postaci: Zofii Bulhak Jelskiej, Józefa Dużyka, Władysława Sas Kulczyckiego, ks. Jerzego Langmana, o. Michała Machejka, Józefa Michałowskiego, Jana Piekarskiego.

7. Recenzje

Wśród licznych recenzji należy wyliczyć przynajmniej omówienie dzieła *Le Saint Siège et la situation religieuse en Pologne et dans les Pays Baltes 1939–1945*¹⁵ oraz XIV i XV tomu *Archivum Historiae Pontificiae*¹⁶. Pisywał do „Analecta Cracoviensia” i wielu innych polskich czasopism naukowych.

¹³ *Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii*, red. K. Dopierała, t. 1–5, Toruń 2003–2005.

¹⁴ *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała i H. Fokciński, t. 1, Bydgoszcz 2001.

¹⁵ „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 2 (1980), s. 89–97.

¹⁶ „Informationes. Biuletyn Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych” nr 2 (1980), s. 100–107.

8. Zagadnienia polonijne

Liczba informacji polonijnych i innych publikacji związanych z Polonią publikowanych przez ks. Hieronima Fokcińskiego jest trudna do oszacowania. Jedną z pierwszych publikacji ściśle historycznych była rozprawa *W sprawie odtworzenia średniowiecznej sieci parafialnej w diecezji poznańskiej*¹⁷. Dziejów polsko-włoskich dotyczy interesujący artykuł o walce żołnierzy polskich w Italii¹⁸. Ukazał on dzieje zmagañ polsko-tureckich w okresie XVI i XVII wieku: *Polonia e Turchia crocevia degli imperi tra sei e settecento*¹⁹. W osobnej pracy ks. Fokciński przedstawił *Dzieje Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej i jej archiwa w okresie powojennym*²⁰. Pozostawił piękny album *Monte Cassino*²¹. Informował o ważnych wydarzeniach w życiu Polonii włoskiej i wspominał polskie rocznice narodowe.

---

17 *W sprawie odtworzenia średniowiecznej sieci parafialnej w diecezji poznańskiej*, „Roczniki Humanistyczne” 21 (1973), s. 119–139.

18 *Battaglie dei soldati polacchi in Italia*, „Polonia Włoska” 2004, nr 2, s. 27–30.

19 *Polonia e Turchia crocevia degli imperi tra sei e settecento*, [w:] *L'Europa centro-orientale e il pericolo turco tra Sei e Settecento*, Sette Città 2000, s. 119–131.

20 *Dzieje Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej i jej archiwa w okresie powojennym*, „Nasza Przeszłość” nr 92 (1999), s. 525–530; toż. „Archeion” nr 101 (2000), s. 216–218.

21 H. Fokciński, G. Gałazka, *Monte Cassino*, London 2004.

9. *Artykuły w encyklopediach i czasopismach*

W miarę swoich możliwości pozytywnie odpowiadał na zamówienia haseł – zarówno do KUL-owskiej *Encyklopedii katolickiej*, jak i rosyjskiej *Encyklopedii Katolickiej* (Moskwa), do której przygotował obszerne artykuły na ważne tematy kościelne. Publikował na łamach dziesiątków czasopism krajowych, m.in. „Gościa Niedzielnego” (Katowice), „Komunikatów” (Warszawa), „Kwartalnika Historycznego” (Warszawa), „Niedzieli” (Częstochowa), „Pisma Okólnego Episkopatu” (Warszawa), „Przewodnika Katolickiego” (Poznań), „Tygodnika Powszechnego” (Kraków) oraz w wielu emigracyjnych periodykach polonijnych, m.in.: „Dzienniku Polskim” (Londyn), „Gazecie Niedzielnej” (Londyn), „Kronice Rzymskiej” (Rzym), „Narodowcu” (Lens, Francja), „Nowym Dzienniku – Przeglądzie Polskim” (Nowy Jork), „L’Osservatore Romano” (Watykan), „Polonii Włoskiej” (Rzym), „Polsce w Europie” (Rzym), „Przeglądzie Powszechnym” (Londyn), „Quo vadis” (Rzym), „Roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie” (Londyn), „Saeculum Christianum” (Warszawa). Ponadto w czasopismach niepolskich, jak: „Annuario d’Ungheria” (Rzym), „Apollinaris” (Rzym), „Archivum Historiae Pontificiae” (Rzym), „Rivista di Storia della Chiesa in Italia” (Rzym), „Societas” (Neapol).

Ks. dr Hieronim Fokciński jest członkiem: Associazione Archivistica Ecclesiastica (od 1972), Commissione Internazionale per la Bibliografia dell’Archivio Vaticano

(ok. 1987), Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie, Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (ok. 1985), Associazione Italo-Polacca di Roma oraz przewodniczący Komisji Kultury i Nauki Związku Polaków we Włoszech (od 1996).

Został odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Honorowym Polonia Semper Fidelis, papieskim Pro Ecclesia et Pontifice, Il Diploma di merito „Amico del Cassino War Memorial”, odznaką Zasłużony dla Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

W sumie cała działalność ks. dr. Hieronima Fokcińskiego związana z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych, Kongregacją do Spraw Kanonizacyjnych i znaczny dorobek naukowy daje silne podstawy do nadania mu tytułu honorowego doktora Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w królewskim i papieskim Krakowie, którego związki ze Stolicą Apostolską były na przestrzeni dziejów tak żywe. Nagrodzona zostaje skromność człowieka, ale przede wszystkim dzieła, jakich dokonał przeważnie anonimowo.

ks. dr hab. Józef Wołczański, prof. UPJPII
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Laudacja

*dla ks. dr. Hieronima Fokcińskiego SI
z okazji nadania mu godności doktora honoris causa
przez Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*

Eminencjo, Wielki Kanclerzu Uniwersytetu Papieskiego
Jana Pawła II w Krakowie,
Magnificencjo, Księżu Rektorze,
Wysoki Senacie,
Wielce Czcigodny Księżu Doktorze – nasz Dostojny Gościu,
Szanowni Państwo!

W środowiskach naukowych Włoch i Polski prowadzących badania historyczne ks. dr Hieronim Fokciński SI jest osobą doskonale znaną i bez trudu rozpoznawalną. Dbając wszakże o prezentację w tym zróżnicowanym gronie różnorodnych zasług kandydata do odbioru najwyższej godności uniwersyteckiej – doktoratu *honoris causa*, warto przypomnieć najważniejsze bodaj etapy jego drogi życiowej.

Hieronim Fokciński urodził się 30 września 1937 roku w Mirowicach koło Bydgoszczy. Po ukończeniu szkoły średniej wstąpił w 1954 roku do Towarzystwa

Jezusowego i odbył studia filozoficzno-teologiczne w Krakowie i Warszawie. Po przyjęciu święceń kapłańskich w 1964 roku podjął specjalistyczne studia w zakresie filologii klasycznej, a później historii na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, które uzupełnił o studia z historii Kościoła na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych otrzymał w 1976 roku na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie rozprawy *Procedura nadawania godności biskupich w Kurii Rzymskiej w XVI wieku. Studium z dziejów administracji, kancelarii i archiwów watykańskich*. Gruntownie przygotowany do samodzielnej pracy badawczej na polu nauk historycznych i kościelnych, bez trudu mógł podjąć się wszechstronnych prac organizacyjno-naukowych. Nadarzyła się ku temu sposobność, bowiem po niespodziewanej śmierci w 1971 roku ks. Eugeniusza Reczka SI – organizatora i dyrektora Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie – wakujące stanowisko powierzono ks. dr. Hieronimowi Fokcińskiemu. Odtąd aż do chwili obecnej piastuje on stanowisko dyrektora, twórczo kontynuując dzieło swego poprzednika.

Instytucja ta, zwłaszcza w przeszłości, ale i w chwili obecnej działa w wyjątkowych wprost okolicznościach. Mianowicie w perspektywie obchodów millenium chrześcijaństwa w Polsce przypadających na rok 1966 zrodziła się idea opracowania rzetelnego studium na temat rozwoju Kościoła i jego oddziaływania na strukturę państwowe oraz społeczeństwo w ewoluujących

z wiekami granicach państwa polskiego. Barrierami nie do pokonania w realizacji tegoż zamysłu wydawały się zarówno ograniczenia ze strony aparatu władzy komunistycznej PRL dotyczące prowadzenia swobodnych badań naukowych bez ideologicznego sztafażu, jak również niedostatek źródeł archiwalnych wyniszczonych działaniami II wojny światowej. Ten ostatni mankament mogła bez wątpienia zrekompensować dokumentacja zachowana poza granicami kraju, głównie w archiwach i bibliotekach Stolicy Apostolskiej. W porozumieniu zatem z prymasem Polski kard. Stefanem Wyszyńskim oraz przy wydatnym jego wsparciu 8 września 1958 roku erygowano Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, powierzając go pieczy warszawskiej prowincji Towarzystwa Jezusowego. Dzięki konsekwentnym zabiegom kard. Wyszyńskiego 17 grudnia 1970 roku instytucja uzyskała status Instytutu Papieskiego. Kolejnym sukcesem okazało się pozyskanie od Stolicy Apostolskiej w 1974 roku obszernego lokalu w centrum Rzymu, funkcjonującego do dzisiaj.

Po 13 latach egzystencji placówki ster kierownictwa przejął ks. dr Hieronim Fokciński, doprowadzając zarówno jej strukturę organizacyjną, jak i zasoby do niebywalego rozkwitu. Zasadniczym celem istnienia wspomnianego ośrodka były i są systematyczna kwerenda, rejestracja, opracowywanie oraz udostępnianie zbiorów badaczom. Istotnym *novum* okazała się zastosowana metoda systematycznego przeszukiwania włoskich archiwów w poszukiwaniu poloników, dzięki czemu wydobyto wiele dokumentów dotychczas nauce nieznanych. Poza tym,

równoległe do tych działań, prowadzono akcję kompletowania danych na temat źródeł, które już wcześniej czekały się edycji. I tym razem kwerendą objęto nie tylko polskojęzyczne edycje dokumentów historycznych, ale nade wszystko publikacje zagraniczne. Pozyskiwane tą metodą materiały są sukcesywnie rejestrowane oraz inwentaryzowane. Przez wiele lat pracy stworzono kolekcję mikrofilmów materiałów pozyskanych drogą kwerendy. W chwili obecnej liczy ona blisko 4 miliony klatek archiwaliów watykańskich, państwowych i prywatnych. Ponadto zgromadzono 54 tysiące fotokopii, kserokopii, jak też fotografii, około 140 spuścizn i kolekcji licznych organizacji oraz instytucji, obfitą dokumentacją dotyczącą procesów kanonizacyjnych, a także zjawisk życia społeczno-politycznego (NSZZ „Solidarność”), źródła traktujące o egzystencji Polonii włoskiej itp. Cenne uzupełnienie zasobów ośrodka stanowi biblioteka, dysponująca ponad 60 tysiącami pozycji książkowych i około 2 tysiącami tytułów czasopism naukowych. Proces kwerendy wspomaga pracownia fotoreprograficzna, sporządzająca wszelkiego typu kopie.

Niezastąpioną rolę *spiritus movens* Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych bez wątpienia pełni ks. dr Fokciński. Jako wytrawny historyk związany od ponad 40 lat ze środowiskiem Stolicy Apostolskiej, a jeszcze szerzej – Rzymu i Włoch, posiadał rozległą orientację w zasobach archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych swej drugiej ojczyzny. Pionierska rola na gruncie badań źródłowych kierowanego przezeń od dziesięcioleci

ośrodka nie polega wszakże jedynie na skrzętnym gromadzeniu unikatowych kolekcji, zazdrośnie skrywanych przed innymi badaczami. Wręcz przeciwnie, jedną z naczelnych zasad Instytutu jest współpraca z instytucjami naukowymi w Polsce i poza jej granicami, a zarazem funkcja informacyjna i, rzec można kolokwialnie, usługowa na rzecz podmiotów zbiorowych oraz indywidualnych. Szczególną wagę ks. dr Fokciński razem ze współpracownikami przykładają do kooperacji z ośrodkami zagranicznymi, zainteresowanymi historią Polski, Kościoła i kultury. Umożliwia to propagowanie rzetelnej wiedzy o naszej ojczyźnie w środowiskach mało zorientowanych w tej problematyce.

Temu też celowi służy działalność edytorska Instytutu. Ks. dr Fokciński uczestniczy w procesie redakcyjnym znanych serii wydawniczych: *Studia Ecclesiastica*, *Życie i Wiara* oraz biuletynu „*Informationes*”. Na ich łamach ukazują się publikacje zarówno w języku polskim, jak i w językach obcych. Analogiczną funkcję wymiany bądź popularyzacji informacji pełnią konferencje naukowe, odczyty i referaty (202), wystawy organizowane przez Instytut (ok. 30), z bezpośrednim udziałem dyrektora i współpracowników.

Zasoby Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie przez cały okres istnienia PRL stanowiły niezastąpione źródło naukowej informacji dla badaczy. Jednak nie dla wszystkich Polaków z kraju były one dostępne, choćby z racji trudności z uzyskaniem paszportu lub wizy wjazdowej. Z myślą o łatwiejszym kontakcie z bezcennymi

materiałami dla badaczy krajowych ks. Fokciński w roku 1976 uzyskał zgodę polskich władz państwowych na erygowanie ośrodka informacyjnego (punktu konsultacyjnego) przy jezuickiej Bibliotece Pisarzy w Warszawie. Instytucja natychmiast rozpoczęła swoją działalność, dysponując z biegiem czasu coraz bogatszymi zbiorami retrograficznymi oraz zasobną biblioteką. Do chwili obecnej – pomimo zmian ustrojowych Polski po 1989 roku – pełni analogiczną funkcję jak ośrodek rzymski.

Absorbująca działalność ks. dr. Fokcińskiego w sferze organizacji badań naukowych w dziedzinie nauk historycznych i kościelnych na gruncie włoskim nie wyczerpuje bynajmniej jego aktywności. Równoległe do funkcji administracyjno-urzędowych zajmuje się on pracami badawczymi, prezentując ich wyniki w formie publikacji. Dotychczasowa spuścizna pisarska ks. Fokcińskiego liczy niemal 200 pozycji ogłoszonych drukiem. Poza regularnym publikowaniem sprawozdań z działalności Instytutu ks. dr Fokciński ogłasza drukiem komunikaty o włoskich polonikach, zajmuje się problematyką relacji Kościoła w Rzeczypospolitej ze Stolicą Apostolską (głównie w okresie staropolskim), poświęca uwagę studiom nad procedurami wyznaczania kandydatów na wyższe stanowiska kościelne, podejmuje problematykę z dziedziny prawno-historycznej związaną z procesami kanonizacyjnymi oraz uprawia publicystykę historyczną na wybrane tematy, wreszcie opracowuje hasła słownikowe do polonijnych encyklopedii. Wszystkie owoce jego pióra charakteryzuje solidny warsztat merytoryczny,

niekwestionowana baza źródłowa, sugestywna metoda prezentacji wyników badań, a nade wszystko pasja poznawcza. Przymioty te sprawiają, iż publikacje ks. dr. Fokcińskiego wywołują zawsze żywe zainteresowanie wśród historyków, budząc zrozumiałe uznanie.

Pomimo funkcjonującego stereotypu „uczzonego gabinetowego” ks. dr Fokciński nie zawęży swoich talentów i umiejętności do kręgu ściśle badawczo-naukowego. Jego kompetencje dostrzegła Stolica Apostolska, mianując go w 1991 roku konsultorem Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Rok później Czcigodny Laureat objął pełny etat relatora tejże instytucji. Na tym stanowisku pracował do 2010 roku. Jednocześnie od roku 1994 prowadził wykłady w Studium wspomnianej dykasterii watykańskiej, a nadto do chwili obecnej wykłada prawo kanonizacyjne na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Do chwili odejścia z Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych opracował około 40 *Presentationes do Positio*, których pisanie osobiście kierował, uwieńczonych proklamacją beatyfikacji bądź kanonizacji (m.in. Jana Pawła II, abp. Józefa Bilczewskiego, ks. Jerzego Popiełuszki, s. Marty Wieckiej, a z ostatniego czasu – s. Zofii Czeskiej i s. Małgorzaty Szewczyk). Blisko 30 kolejnych spraw oczekuje na dyskusje (m.in. sprawa kard. Stefana Wyszyńskiego, ks. Franciszka Blachnickiego), a rozpoczętych zostało dalszych 80 z jego udziałem (m.in. apostoła Kazachstanu ks. Władysława Bukowińskiego). W tej nader żmudnej, wymagającej wewnętrznej dyscypliny, a zarazem szczerego poświęcenia pracy ks. Fokciński odnajdywał

dla siebie szansę wydobycia z odległej nieraz przeszłości heroiczych postaw katolików różnych języków, kultur i nacji, inspirowanych Ewangelią. Dopomógł tym samym Kościołowi wynieść do chwały ołtarzy ludzi realizujących ideał świętości możliwy do realizacji dla każdego chrześcijanina w każdej epoce historycznej.

W niewątpliwie przeciążonym pracą zawodową życiu ks. dr. Fokcińskiego pomimo różnorodnych zobowiązań znajdowały się miejsce i czas dla rodaków zamieszkałych w Rzymie i innych częściach Włoch. Przez wiele lat ks. dr Fokciński należał do zarządu Związku Polaków we Włoszech, kierując do chwili obecnej pracami Komisji Kultury i Nauki tejże organizacji. Pomimo przykrych nieraz incydentów troszczył się o materialny aspekt życia polskich naukowców i studentów, prowadzących kwerendy w Rzymie, a szukających pomocy w strukturach kościelnych. Współpracuje z Biuletynem Informacyjnym „Polonia Włoska”, zamieszczając na jego łamach swoje artykuły. Podczas masowego *exodusu* Polaków na Zachód w dobie komunistycznego zniewolenia organizował w murach Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych okolicznościowe wystawy patriotyczne, odczyty i występy artystów polskich, a nawet tzw. biblioteczki hotelowe dla rodaków oczekujących we Włoszech na wyjazd do obcych krajów docelowego osiedlenia. Tego rodzaju gesty budziły w nich nadzieję realnego oparcia wobec nieznaney perspektywy życia na emigracji, a tym samym rodziły wiarę w dobro emanujące przez pośrednictwo wrażliwych ludzi.

Jeszcze inną godną odnotowania cechą Czcigodnego Laureata jest postawa zaangażowania się w inicjatywy społeczno-kościelne związane z osobą i pontyfikatem bł. Jana Pawła II. W murach Papieskiego Instytutu przed 1978 rokiem często gościł on krakowskiego metropolity kard. Karola Wojtyłę, uczestniczącego – najczęściej w charakterze prelegenta – w spotkaniach polonijnych. Natomiast od chwili powołania do życia 16 października 1981 roku Fundacji Jana Pawła II w Rzymie ks. Fokciński czynnie uczestniczy zwłaszcza w sesjach naukowych i zjazdach Polonii podejmujących tematykę religijnych i kulturowych aspektów pielgrzymowania do Wiecznego Miasta. Od lat jest związany z Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II w Krakowie – poprzez osobiste kontakty z władzami uczelni oraz wykładowcami i studentami Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego, korzystającymi z bogatych zbiorów kierowanej przezeń rzymskiej instytucji. Należy nadto do grona hojnych donatorów Biblioteki uniwersyteckiej. Symbolicznym uznaniem tych więzów jest przyznany ks. Fokcińskiemu dyplom *Zastużony dla Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie*.

Przyglądając się tak bogatemu dorobkowi życia zawodowego, ale i osobistego ks. dr. Hieronima Fokcińskiego, nie sposób nie zadać pytania o źródła i motywację podejmowanych przez niego działań. Bez wątplenia należy tu wskazać środowisko rodzinne, wychowanie i wieloletnią formację religijno-intelektualną, oddziaływanie różnorodnych czynników zewnętrznych. To nie ulega wątpliwości. Wydaje się jednak, że na dojrzałą, a przy

tym owocną misję życiową ks. Fokcińskiego złożyły się nadto dodatkowe elementy. Nade wszystko trzeba w tym miejscu odwołać się do modelu duchowości ignacjańskiej praktykowanej w Towarzystwie Jezusowym, którego nasz Dostojny Gość jest członkiem. Zakłada ona bowiem wezwanie do osobistego i całkowitego zjednoczenia z Chrystusem oraz służby dla wsparcia dzieła zbawienia. Ideał ten realizowany jest przez jezuitów na wielu płaszczyznach, m.in. w sferze nauki i kultury, co umożliwia dotarcie do człowieka w oparciu o wartości uniwersalne. Wolno domyślać się żywego oddziaływania tegoż schematu na filozofię życiową ks. dr. Fokcińskiego.

Innym aspektem konstytuującym zaangażowanie zawodowe jezuitów-historyków jest zapewne ideał również zawarty w regule zakonnej, a mianowicie służba Ojcu Świętemu i Stolicy Apostolskiej. Bez wątpienia przeszło czterdziestoletnia obecność w Rzymie, obejmująca pontyfikat bł. Jana Pawła II, nie mogła pozostać bez wpływu na formułę i jakość służby Kościołowi, poddanemu w Polsce ostrym restrykcjom komunistycznego reżimu. Rodziła ona potrzebę dokumentacji wpływu wiary katolickiej, a zarazem Kościoła instytucjonalnego na formowanie świadomości Polaków jako obywateli cywilizacji zachodniej opartej o ideały chrześcijańskie.

Wreszcie kolejny atut: do głosu dochodziły osobiste pasje badawcze ks. Fokcińskiego – rozmiłowanego w badaniach historycznych, możliwych do pełnej realizacji na zachodzie Europy, z łatwym dostępem do źródeł. Nie bez znaczenia był też zamiar uwieńczony ostatecznym

powodzeniem: udostępnienia polskim badaczom kopii archiwaliów i księgozbiorów nie tylko w Rzymie, ale i w Polsce, bez kłopotliwego wyjazdu zagranicznego.

Z pewnością należałoby wskazać jeszcze inne aspekty, choć łatwo tu o płytkie uogólnienia i pomyłki. Można zatem poprzestać na stwierdzeniu, iż ks. dr Hieronim Fokciński rzetelnie wykorzystał dane mu przez Opatrzność warunki i zrealizował wspomaganą przez ludzi misję stworzenia nowoczesnego polskiego emigracyjnego ośrodka badań naukowych nad kulturą chrześcijańską i dziejami Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej.

Wielce Szanowny i Dostojny Księżu Doktorze! Doceniając determinację w realizacji ideałów, a przy tym żywiąc głębokie uznanie, podziw i wdzięczność dla dokonania człowieka-instytucji, obdarzamy Cię najwyższą godnością Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Niech ten dzisiejszy akt będzie zarazem apelem skierowanym do nas, w celu podążania drogą służby Bogu, Ojczyźnie i Prawdzie.

ks. dr Hieronim Fokciński SI

Lectio magistralis

*z okazji otrzymania doktoratu honoris causa
nadanego przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie*

Przedmowa

Zanim przejdę do zasadniczej części refleksji, którą pragnę się podzielić, czuję potrzebę wyrażenia mojej głębokiej i szczerzej wdzięczności za tak liczną Państwa obecność, a przede wszystkim gorąco podziękować organizatorom za to szczególne wyróżnienie, jakim obdarza mnie dzisiaj Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

Z inicjatywą wystąpił Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego w osobie poprzedniego dziekana ks. dr. hab. Józefa Wołczańskiego, prof. UPJPII, a uchwałę w tej sprawie podjął dostojny Senat akademicki. U podstaw tej decyzji leży zapewne coś ważniejszego od moich skromnych osiągnięć na polu nauk historycznych oraz wielu lat pracy w Kongregacji Spraw Kanonicznych. Jest to bezsprzecznie wyraz uznania dla twórców Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie: ks. kard. Stefana Wyszyńskiego oraz jezuitę

o. Eugeniusza Reczka za podjęcie decyzji na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku, w tak niesprzyjających i trudnych dla Kościoła okolicznościach w Polsce. Przez wiele lat sytuacja polityczna nie sprzyjała, a nawet uniemożliwiała bliższe kontakty z ojczyzną, jak również z krajowymi ośrodkami naukowymi. W tej sytuacji, muszę przyznać, moja łączność z królewskim, a następnie papieskim Krakowem zaczęła się nietypowo, bo właśnie w roku 1970 po wyjeździe z kraju na trzy miesiące, który wydłużył się i trwa aż do dzisiaj. Szczególną wdzięczność pragnę w tym miejscu wyrazić także wszystkim moim współpracownikom za ich oddanie i całkowicie bezinteresowną pracę w Instytucie od samego jego początków, aż po dzień dzisiejszy. Bez ich ofiarnej, wieloletniej pracy Instytut nie powstałby ani nie przetrwał do dnia dzisiejszego.

Tak się złożyło, że kierując Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Wiecznym Mieście, w ramach organizowanych odczytów oraz różnych spotkań z Polonią mogłem zawsze liczyć na obecność i wystąpienie kard. Karola Wojtyły. W zasadzie nigdy mi nie odmówił. Tylko raz nie dotrzymał danej obietnicy, ale to z powodu niespodziewanego wydarzenia, które miało miejsce 16 października 1978 roku.

W czasie każdego pobytu kard. Wojtyły towarzyszył osobisty sekretarz ks. Stanisław Dziwisz. W ten sposób o tak wyjątkowe postacie powiększyło się moje grono znajomych w Krakowie.

Później odbyłem rozmowy o nawiązaniu bliższej współpracy z ks. dr. Alojzym Schletzem CM, twórcą zasłużonego dla historii Kościoła w Polsce periodyku „Nasza Przeszłość”, a następnie liczne narady z panią prof. Janiną Bieniarzówną nad szansami sprowadzenia do kraju materiałów z kwerend w archiwach watykańskich i możliwościami ich wykorzystania nie tylko w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Zmiany, które miały miejsce w naszym kraju pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku, stworzyły całkowicie nowe warunki, niezbędne do normalnej współpracy. Zapewne nieco na wyrost otrzymałem odznakę *Zastużony dla Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie* oraz dyplom podpisany przez ówczesnego rektora uczelni ks. prof. dr. hab. Jana Macieja Dyducha. Za ten i kolejne dowody uznania i zawsze serdeczne spotkania w Rzymie jestem ks. prof. Dyduchowi niezmiernie wdzięczny.

Jeszcze bardziej owocne kontakty nawiązały się już z Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, zarówno z Wydziałem Historii i Dziedzictwa Kulturowego, jak i działającym w jego ramach Instytutem Historii Sztuki i Kultury, o czym tak życzliwie wspominał w swojej laudacji poprzedni dziekan ks. dr hab. Józef Wołczański, prof. UPJPII, z którym łączy mnie szczególna pasja poszukiwań i edycji źródeł archiwalnych.

Decydując się na temat przemówienia, miałem pewien dylemat: czy wybrać coś z zakresu poszukiwań

w archiwach watykańskich i włoskich, czy też z zagadnień, którymi zajmowałem się w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Dylemat okazał się pozorny: oby dwa wybory prowadziły do materii ściśle historycznych. Ostatecznie zdecydowałem się na temat *Szczególna forma zgody na kult publiczny. Conferma cultus* (potwierdzenie kultu). Myślę, że wszystkim osobom związanym z Krakowem, a nawet szerzej – wszystkim Polakom temat ten będzie bliski.

Czuję się zaszczycony obecnością tak licznych dostojnych gości, przyjaciół i znajomych, przybyłych niekiedy może nie „z samego końca świata”, ale jednak z daleka, a nieraz z bardzo daleka. Wszystkim składam wielkie i serdeczne podziękowania.

*Szczególna forma zgody na kult publiczny.
Conferma cultus*

Sens chrześcijańskiego kultu świętych w sposób skrótowy przekazuje soborowa konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nazywając ich „mieszkańcami nieba”. Ich wspomnienia liturgiczne zostały na nowo opracowane i uporządkowane w *Calendarium Romanum* (Kalendarzu rzymskim). Oficjalny wykaz, jakkolwiek niekompletny, błogosławionych i świętych, którym należy się kult publiczny, podaje *Martyrologium Romanum*. Uwzględnia ono również postacie ze Starego Testamentu, a także aniołów i archaniołów.

Oficjalny natomiast wykaz błogosławionych i świętych od powstania pod koniec XVI wieku specjalnej kongregacji do spraw kanonizacyjnych – Kongregacji Obrzędów (dzisiaj te sprawy podlegają Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych) jest co jakiś czas, od końca XIX wieku, ogłaszany drukiem (*Index ac status causarum* – Wykaz i aktualny stopień przysługującego kultu publicznego). Jednak od wydania trzynastego z 1975 roku po najnowsze – szesnaste – z 1999 roku, po wycieszeniu sług Bożych, a przed wykazem błogosławionych i świętych zamieszcza się obszerny wykaz zatytułowany *Potwierdzenie kultu* (*Confirmationes cultus*). Obejmuje on tzw. „dawnych błogosławionych i świętych” (*beati vel sancti antiqui* lub *nuncupati*), czyli osoby cieszące się kultem od niepamiętnych czasów (*ab immemorabili tempore*) i obdarzane tytułem „błogosławiony” lub „święty” jeszcze przed reformą procedury kanonizacyjnej w pierwszej połowie XVII w. Zatem jest to odrębna szczególna forma zgody na kult publiczny. Osoby, których kult został w ten sposób potwierdzony, liturgicznie są zrównane z beatyfikowanymi formalnie przez papieża, ale przejście do aktu kanonizacji od strony prawnej jest zróżnicowane. Jeśli potwierdzenie miało miejsce bez udowodnienia heroicznego życia, obecnie po takim udowodnieniu następuje akt beatyfikacji, a w wypadku udowodnionych wcześniej cnót heroicznych i po zatwierdzeniu cudu ma miejsce od razu kanonizacja.

W jednym i w drugim przypadku po akcie potwierdzenia starający się otrzymywali zatwierdzenie tekstów mszalnych i brewiarzowych. Tym samym była to jakaś forma potwierdzenia przez papieża. W tej sytuacji mamy aktualnie trzy grupy osób czczonych od niepamiętnych czasów: osoby, których kult nie został nigdy potwierdzony, osoby o potwierdzonym kulcie bez stwierdzenia heroicznego cnót oraz osoby, których heroicność życia potwierdzono.

W obowiązującej dzisiaj praktyce Kościoła nadal jest możliwa beatyfikacja dawnych błogosławionych i świętych, dotąd jeszcze niepotwierdzonych, według procedury przewidzianej obecnie dla procedury kanonizacyjnej. Jednak w wypadku osób, których kult został potwierdzony bez zbadania heroicznego cnót, przed beatyfikacją należy najpierw udowodnić heroiczną cnót, z tym że wymogi – powiedzmy najogólniej – ze względu na kult trwający przez wieki nie są tak wysokie jak przy „zwyczajnej” beatyfikacji. Natomiast w trzecim przypadku, kiedy heroiczna cnót była stwierdzona, istnieje możliwość przejścia od razu do kanonizacji po udowodnieniu cudu – to warunek stawiany przed każdym aktem kanonizacji.

We wspomnianym *Index ac status*, w części zatytułowanej *Confirmatio cultus*, wymieniono 1430 osób. Po dodaniu osób, które zostały już kanonizowane i obecnie są wymieniane tylko w wykazie świętych (33), uzyskujemy sumę 1463 potwierdzeń kultu, jakie miały miejsce od połowy XVII wieku do 1999 roku. Liczba

ta nie tak bardzo odbiega od liczby osób ogłoszonych formalnie błogosławionymi. W dotychczasowych omówieniach spraw kanonizacyjnych tej odrębnej kategorii osób, których kult został tylko potwierdzony, czy raczej tej szczególnej formie zgody na kult publiczny w Kościele, będącej zarazem etapem w staraniach o kanonizację, poświęca się na ogół niewiele uwagi. Z różnych racji wysuwane są propozycje – zresztą nie od dziś – ażeby zrezygnować z tej formy wprowadzania kultu publicznego. Niekiedy uważa się, że nie ma już takich przypadków, aby ktoś cieszył się nieprzerwanym kultem od czasów niepamiętnych, a nie był jeszcze beatyfikowany czy kanonizowany. W praktyce Stolica Apostolska, choć coraz rzadziej, kontynuuje potwierdzanie kultu „dawnych błogosławionych lub świętych” i stale znajdują się osoby, które odpowiadają warunkom niezbędnym do takiego aktu kościelnego.

Zatem omawiana kwestia nie dotyczy mało interesującego szczegółu, w dodatku z dawnej, niegdyś stosowanej procedury. Wręcz przeciwnie, dokonywali tego aktu nawet ostatni papieże – w tym i Jan Paweł II. Ponadto około 50 nowych spraw tego typu zostało złożonych w Kongregacji do roku 1999 (figurują w wykazie *Servi Dei et Venerabiles*) i czeka na dalsze postępowanie, a nowe są stale zgłaszane.

Celem lepszego poznania całej problematyki i tego, co się wydarzyło z uznaniem kultu publicznego królowej Jadwigi, a następnie bł. Kazimierczyka, nieco uwagi wypada poświęcić początkom praktyki potwierdzania

kultu, a następnie datom krańcowym, zwłaszcza ustaleniu, do jakiego roku winien się rozwinąć kult określany jako „od niepamiętnych czasów”.

Początki potwierdzania kultu

Kiedy w latach dwudziestych XVII stulecia rozpoczęto w Kurii Rzymskiej gruntowną reformę procedury beatyfikacji i kanonizacji, wiele osób zmarłych w opinii świętości było już otoczonych publicznym kultem w Kościele. Nie wszyscy jednak byli formalnie beatyfikowani czy kanonizowani przez papieży, którym na mocy zbioru *Dekretalów* Grzegorza IX (1234) zostało zastrzeżone prawo wprowadzania nowego kultu w całym Kościele, czyli kanonizacji. Lokalny, czyli ograniczony kult papieże często tolerowali, a nawet wprost wyrażali na niego zgodę. Również biskupi uważali się za uprawnionych do tego rodzaju aktów na terenie własnych diecezji.

Pierwszą decyzją, która przyniosła istotne zmiany, był dekret Kongregacji Świętej Inkwizycji z 13 marca 1625 roku, wydany z polecenia papieża Urbana VIII (1623–1644), zabraniający w Kościele katolickim publicznego kultu tych wszystkich osób, które nie zostały beatyfikowane lub kanonizowane formalnie, czyli przez papieży z zachowaniem obowiązującego prawa. Intencją dekretu było przede wszystkim uporządkowanie kwestii dość żywiołowo narastających form kultu

i poddanie całej tej delikatnej dziedziny życia kościelnego określonej dyscyplinie. Jednocześnie uściślał on zasady postępowania odnośnie do osób czczonych *de facto* od dawna, określanych dzisiaj najczęściej jako „dawni błogosławieni lub święci” (*beati o santi antiqui* lub *nuncupati*). Jednak papież nie zamierzał niczego zmieniać w stosunku do tych, którzy odbierali kult od niepamiętnych czasów (*per immemorabilem temporis cursum*), jeśli:

- 1) działa się to na podstawie ogólnej zgody Kościoła (*per communem Ecclesiae consensum*);
- 2) ich kult wynikał z pism ojców Kościoła i pism osób świętych (*per patrum virorumque sanctorum scripta*);
- 3) względnie byli czczeni przez długi czas za wiedzą i tolerancją Stolicy Apostolskiej (*vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedi Apostolicae*);
- 4) lub też za wiedzą bądź tolerancją biskupów ordynariuszy (*vel ordinarii*).

Jeśli więc występowała jakakolwiek z wyżej wymienionych motywacji, kult takiej osoby był wyjęty spod zakazu dekretu z 1625 roku, stąd jego ogólna nazwa *casus exceptus* (przypadek wyjęty). Warunkiem wyjęcia był kult odbierany przez te osoby od niepamiętnych czasów *ab immemorabili*, które to określenie czasu ustalono jako kult utrwalony na sto lat przed następnym brewe Urbana VIII z 1634 roku. Zatem kult publiczny winien się rozwinąć przed rokiem 1534. Jeśli dla takich osób, już czczonych jako „błogosławieni” lub „święci”,

zamierzano wystąpić z prośbą do Stolicy Apostolskiej o formalną beatyfikację czy kanonizację bądź o zgodę na poszerzenie kultu (np. poprzez wprowadzenie własnych tekstów we mszy świętej oraz brewiarzu, a nie zaczerpniętych tylko z modlitw wspólnych), pierwszą czynnością było stwierdzenie w diecezji, w formie przewidzianej przez nowe prawo, że istotnie kult publiczny miał miejsce przed 1534 rokiem, co z kolei wymagało potwierdzenia ze strony Stolicy Apostolskiej. Czynność potwierdzenia określano jako *conferma cultus*, a procedurę ją poprzedzającą – *processus super cultu*. W stosunku do osób zmarłych po 1534 roku należało udowodnić, że kult publiczny nie miał miejsca, oprócz wyżej wskazanych przypadków wyjątków. Odpowiednio do tych postanowień wprowadzenie kultu publicznego mogło mieć miejsce w dwojaki sposób: drogą potwierdzenia istniejącego już kultu (*in via cultus*), określaną też jako droga nadzwyczajna (*via extraordinaria*), oraz *in via non cultus*, czyli drogą zwyczajną (*via ordinaria*).

Rozdzielenie tych dwóch sposobów wprowadzania kultu publicznego przysparzało jednak kolejnym papieżom znacznych trudności i pomimo wielokrotnych prób ich uściślenia nowe przepisy okazywały się rychło niewystarczające lub niezbyt precyzyjne. Dlatego też w praktyce Kongregacji zajmującej się tymi sprawami często nie znajdowały one pełnego zastosowania lub wracano do praktyki wcześniejszej. Tę ostatnią uwagę pragnę szczególnie podkreślić, gdyż miało to zasadnicze znaczenie przy nietypowej formie beatyfikacji

królowej Jadwigi, o której pragnę powiedzieć nieco szerzej na zakończenie tych rozważań.

O trudnościach, na jakie napotykało potwierdzenie kultu „dawnych błogosławionych i świętych” bez formalnej beatyfikacji, a zmarłych po 1534 roku, jest utrzymujące się do dzisiaj przekonanie wielu autorów, że po tej dacie kult publiczny był absolutnie zakazany i jego potwierdzenie nie mogło mieć miejsca. Zaistnienie kultu odtąd było wprost przeszkodą. Dlatego należało przeprowadzić osobne dochodzenie procesowe i udowodnić, że kult nie miał miejsca (*processus de non cultu*). Tymczasem w *Index ac status* z 1999 roku odnotowano 18 przypadków potwierdzenia kultu w sumie 104 osób, które zmarły po 1534, a przed 1600 rokiem. Istnienie tej grupy dla wielu autorów jest niezrozumiałe, bo wykluczał ją dekret Urbana VIII.

W naszym przypadku przestrzeganie sztywnej granicy stu lat dla wszystkich spraw oznaczałoby cofnięcie i anulowanie zgody na kult nawet nie tak dawno udzielonej. A przecież od dawna kierowano się zasadą, że prawo nie działa wstecz. Ponadto sam papież Urban VIII w dniu 26 kwietnia 1625 roku, czyli zaledwie w miesiąc od wydania pierwszego dekretu, zdecydował, że sprawa zmarłego w 1587 roku Feliksa z Kantalicio nie jest objęta zakazem, ponieważ ma tu miejsce jeden z przypadków wyjątków (*casus exceptus*).

Kolejny dowód na fakt, że nie leżało najwyraźniej w założeniach reformy wykluczenie potwierdzania kultu osób zmarłych do początków XVII wieku, stanowi

decyzja papieża Innocentego X (1644–1655), który w 1654 roku polecił studium jako *casus exceptus* sprawy 19 męczenników z Gorkum, którzy ponieśli śmierć męczeńską dopiero w 1572 roku. Należy przy tym dodać, że przed swoim wyborem papież ten był jednym z głównych kardynałów powołanych do Kongregacji Rytów (wymieniany jako jeden z *antiquiores et sapientiores cardinales*), należał także do komisji czterech kardynałów, którym papież Urban VIII w latach 1640–1642 zlecił zebranie i opracowanie całości nowego prawodawstwa. Wynikiem pracy tejże komisji był ostateczny zbiór dekretów z 1642 roku, zatem potwierdzony jeszcze przez Urbana VIII. W tym świetle potwierdzenie kultu ponad stu osób zmarłych po 1534 roku trudno uznać za odejście od nowo wprowadzonych reguł. To opinia powracająca w dyskusjach aż do dzisiaj.

Polscy kandydaci do chwały ołtarzy drogą potwierdzenia kultu

Jako błogosławionych w Polsce czcimy blisko 60 osób, choć *de facto* mamy do czynienia tylko z potwierdzeniem ich kultu, a nie formalną beatyfikacją. Po uzyskaniu dekretu potwierdzenia kultu Doroty z Montowów (1976), a zwłaszcza po wyniesieniu do chwały ołtarzy królowej Jadwigi (1979), a następnie Stanisława Kazimierczyka (1992), znacznie wzrosło w Polsce zainteresowanie tym sposobem doprowadzenia do

beatyfikacji czy kanonizacji licznych naszych świątobliwych postaci, nawet z odległych stuleci, czczonych od dawna jako „święci” lub „błogosławieni”.

I tak Szymon z Lipnicy na podstawie wcześniejszego potwierdzenia kultu w roku 1685, po udowodnieniu heroicznego cnót oraz zatwierdzeniu cudu, oraz błogosławiona Kinga po podobnym dekrete z roku 1690 zostali od razu kanonizowani: Kinga w 1999 roku, a Szymon z Lipnicy w roku 2007. Inni, o których wszczęto starania, a którzy wcześniej nie uzyskali potwierdzenia kultu lub nie obejmowało ono uznania heroicznego cnót, uzyskali tytuł błogosławionych drogą potwierdzenia kultu oraz uznania heroicznego cnót.

W tym momencie możemy już przystąpić do rozważenia nietypowej procedury beatyfikacji naszej królowej Jadwigi – procedury, która spotkała się z tyloma zastrzeżeniami także ze strony uznanych autorytetów z zakresu prawa kanonicznego. Po zebraniu dowodów na istnienie nieprzerwanego przez wieki kultu i przeprowadzonej w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych dyskusji, w wyniku której stwierdzono, że istotnie są podstawy do uznania ciągłości kultu, należało przejść do udowodnienia heroicznego życia. Przed zbliżającą się wizytą w Polsce Ojca Świętego Jana Pawła II w 1997 roku nie zdołano jednak przygotować materiałów do dyskusji nad heroicnością, czyli tzw. *Positio*, zatem nie mogła się odbyć przewidziana procedurą dyskusja w Kongregacji. Zdecydowano zatem sięgnąć do praktyki wcześniejszej, do której (jak już sygnalizowałem)

powracali niekiedy papieżu, a mianowicie do zwykłego potwierdzenia legalności kultu, po którym Stolica Apostolska udzielała zgody na teksty mszalne i brewiarzowe, zatem na publiczny kult liturgiczny równy osobom formalnie beatyfikowanym.

Ojciec Święty, dzisiaj błogosławiony, przywiózł przygotowane i zatwierdzone przez Kongregację teksty mszalne, którymi 8 czerwca 1979 roku posłużył się podczas uroczystej mszy świętej odprawionej w katedrze na Wawelu. Wielu uczestników tej uroczystości było zdezorientowanych, nie znając takiej formy beatyfikacji, tym bardziej że dotychczas miały one miejsce w Rzymie. Byli zaskoczeni brakiem całej oprawy liturgicznej, charakterystycznej dla uroczystości w Watykanie. Z punktu widzenia teologicznego zastrzeżenie budził fakt przyznania najwyższej formy kultu publicznego, jakim jest wspomnienie we mszy świętej bez wcześniejszego udowodnienia heroicznego życia, czyli cnót. Także po linii prawnej podkreślano wymóg stwierdzenia heroicznego życia cnót. Niemniej i inni papieże wracali niekiedy do tej wcześniejszej praktyki beatyfikacji poprzez zwykłe zatwierdzenie kultu bez udowodnienia heroicznego życia cnót. Konieczność formalnego uznania cnót, nieco już zapomnianą, przypomniał jeszcze papież Pius X dekretem *Cum in agendis* w 1912 roku.

Niemniej istota zgody na kult lokalny, a takim był przecież akt potwierdzenia ciągłości kultu w wypadku naszej królowej, polegała na decyzji papieskiej zezwalającej na kult ograniczony przed przewidywanymi staraniami o ka-

nonizację. *De facto* bowiem nie chodziło o wprowadzenie nowego kultu, lecz potwierdzenie już istniejącego.

Jednak w przewidywaniu rozpoczęcia starań o kanonizację królowej Jadwigi papież uznał za właściwe opublikowanie w 1986 roku *Deklaracji*, w której wyjaśnił, że w podobnych wypadkach w przyszłości nie można pominać udowodnienia heroicznego cnót. Tym aktem potwierdził aktualność przepisu o uprzednim zebraniu wszystkich niezbędnych materiałów świadczących o heroicznosci, czyli przygotowaniu *Positio*, a następnie dokładnym jej przestudiowaniu.

Między innymi na skutek papieskiej *Deklaracji* negatywnie została rozstrzygnięta prośba o samo potwierdzenie kultu bez udowodnienia heroicznego cnót Stanisława Kazimierczyka w 1997 roku, pomimo już wcześniej wydrukowanej *Positio*. W ten sposób – i to definitywnie – te dwie sprawy z archidiecezji krakowskiej wpłynęły na aktualną formę kościelnego potwierdzania kultu publicznego, które może mieć miejsce tylko po rozpatrzeniu dowodów przemawiających za heroicznoscia.

W przypadku naszych licznych dawnych „świętych i błogosławionych”, nawet tych, dla których dotychczas nie starano się w ogóle o potwierdzenie kultu bądź nie miało miejsca udowodnienie heroicznego życia, istnieją nadal poważne i uzasadnione przesłanki, że starania mogą się zakończyć pomyślnie.

Doktoraty honoris causa

Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

2 czerwca 1990

KARD. AGOSTINO CASAROLI

19 października 1991

PROF. RADIM PALOUŠ

19 października 1991

PROF. PAULIUS RABIKAUSKAS SI

15 listopada 1991

KARD. DR ANDRZEJ MARIA DESKUR

21 października 1992

PROF. BURKHARD NEUNHEUSER OSB

19 listopada 1994

KS. PROF. BOLESŁAW KUMOR

8 grudnia 1996

PROF. BOGDAN AUGUSTYN JANKOWSKI OSB

21 października 1997

PROF. GEORGE VINCENT COYNE SI

23 czerwca 1998

PROF. HERMANN JOSEF POTTMEYER

14 kwietnia 2000
KARD. DR FRANCISZEK MACHARSKI

7 maja 2001
KARD. MILOSLAV VLK

13 maja 2003
KARD. AUDRYS JUOZAS BAČKIS

28 stycznia 2005
HANNA SUCHOCKA

3 czerwca 2005
PROF. FRANCISZEK ZIEJKA

8 czerwca 2006
KARD. PROF. MARIAN JAWORSKI

20 października 2007
PROF. CARL A. ANDERSON

3 marca 2009
PROF. JULIAN WOJTKOWSKI

8 czerwca 2012
KARD. PROF. TARCISIO BERTONE

7 listopada 2012
KS. PROF. WENDELIN KNOCH

Spis treści

<i>Dyplom</i>	3
<i>Nota biograficzna</i>	5
<i>Uchwała nr 19/2013 Senatu Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie</i>	7
ks. prof. dr hab. Jacek Urban <i>Opinia w sprawie nadania godności doktora honoris causa Uni- wersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie ks. dr. Hiero- nimowi Fokcińskiemu SI</i>	9
ks. prof. dr hab. Ludwik Grzebień SI <i>Recenzja dorobku naukowego ks. dr. Hieronima Fokcińskiego SI na okoliczność nadania godności doktora honoris causa przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie</i>	19
ks. dr hab. Józef Wołczański, prof. UPJPII <i>Laudacja dla ks. dr. Hieronima Fokcińskiego SI z okazji nada- nia mu godności doktora honoris causa przez Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie</i>	43
ks. dr Hieronim Fokciński SI <i>Lectio magistralis z okazji otrzymania doktoratu honoris causa nada- nego przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie</i>	55
<i>Doktoraty honoris causa Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie</i>	71

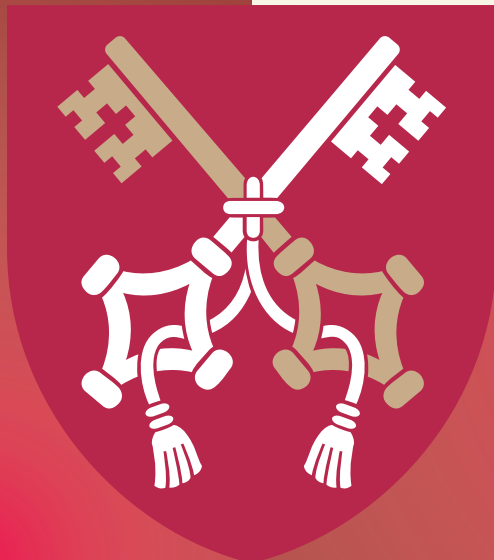
Redakcja
Monika Wiertelk

Projekt typograficzny
Marta Jaszczuk

Projekt okładki
Monika Winiarska

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
ul. Kanonicza 25, 31-002 Kraków
tel. 12 421 84 16, 12 421 68 48
www.upjz.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie

31-002 Kraków, ul. Kanonicza 25

tel. 12 421 84 16

www.upjp2.edu.pl